

GLAS

GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA ZA GORENJSKO

Velika slovesnost ob 20-letnici revolucije in občinskem prazniku v Kranju

Oddolžitve spominu revolucije

SPOMENIK NAJ DOKAZUJE, KAJ LAHKO
STORI BORBENO IN ENOTNO LJUDSTVO
S POŠTENIM IN SPOSOBNIM VODSTVOM

Tovariši in tovarišice!
Danes smo se zbrali na tem kraju, da bi odkrili spomenik ljudski revoluciji, dvajset let po njenem začetku in šestnajst let po njenem zmagovalnem zaključku. Z njim proslavljamo njeno veličino in se hkrati oddolžujemo številnim žrtvam, ki so padle za njeno izbojovanje. Res je, da v Kranju nikoli nismo izvršili tiste dolžnosti, nikakor pa ne prepozno. Naše današnje slavje je zdaj še pomembnejše, ker ga združujemo z letošnjim splošnim proslavljanjem dvajsetletnice oborožene vstaje slovenskega naroda in tudi našega mesta.

Dvajset let je doba, v kateri se je nismo toliko oddaljili od velikih dogodkov, da bi zbledela njihova veličina in dramatičnost. Hkrati pa smo se od njih že toliko oddaljili, da jih lahko molimo dovolj nepristransko in v vsej objektivnosti njihovi zgodovinski posledici. Sicer pa pojma »ljudska revolucija« niti ne moremo omejiti samo na štiri vojna leta, ko je, naravno, dobila svoj najmočnejši in najumilnejši izraz. Njene korenine segajo vse do začetkov organiziranega delavskega gibanja pri nas v Kranju in v naši širši domovini, in nadaljuje se v naši povojni socialistični graditvi, ko njene velike ideje revolucije dobivajo svojo praktično podlago.

V razdobjih, ko jih predočuje ta spomenik, se je odvijala borba delavskega razreda v vsej naši domovini in še posebej v našem industrijskem kraju. Tuji in domači kapitalisti, ki so pred skoro tridesetimi leti gradili prve kranjske tovarne, tega gotovo niso hoteli iz golega človekoljubja ali človečnosti v lepote Kranja.

Gradili so jih zato, da bi z najnesramnejšim izkoriščanjem cene delovne sile čimhitreje obogatili. Tu nas je danes mnogo, ki se z nepoteženim srdom in grenkobo spominjamo težkih pogojev, pod kakršnim je tedaj delal in živel industrijski delavec, z izjemo majhnega števila strokovnjakov in kapitalističnih plačancev. Sramotno izkoriščanje in bedni socialni položaj sta ob rastoči razredni zavesti delavcev privedla do tega, da je poleti 1926 izbruhnila velika stavka kranjskega tekstilnega delavstva, ki se mu je pridružilo skoro vse tekstilno delavstvo Slovenije. Vodili so jo komunisti v sodelovanju z drugimi naprednimi predstavniki strokovnih organizacij. Stavka je po svoji politični ostrini in borbeni enotnosti delavcev pomenila odkrit razredni spopad delavcev s kapitalisti. Sicer se je končal s surovo intervencijo žandarmerije, vendar je prinesel znatno izboljšanje gnetenega položaja delavcev in okreplil njihovo razredno zavest. Stavka je pokazala veliko solidarnost večine delovnih kmetov in mestnih srednjih slojev z borbo delavcev, solidarnost, ki je imela velik pomen tudi v kasnejši borbi delavskega razreda proti rastoči fašistični nevarnosti in končno v narodnoosvobodilni vojni.

Fašizem in vojna sta tedaj že pritisnala na naša vrata. Nemirotljiva notranja nasprotja so si bila domaća vladajoča klika klerikalne in nacionalistične baze, da je do kraja omejevala demokratične svobode, z najhujšim policijskim nastiljem dušila delavsko gibanje in utirala pot rastoči fašističnim vplivom. Državljanska vojna v Španiji je bila plat zvo-

na velike nevarnosti. Brž nato se je sprožila druga svetovna vojna in Hitlerju se je posrečilo, da je v pičlem letu podjarmlil večino Evrope in se pripravil na neizbežen spopad s Sovjetsko zvezo.

ORGANIZIRAN ODPOR SE JE ZAČEL TAKOJ OB OKUPACIJI

V manj kot dveh tednih se je stara Jugoslavija razsula kot črvena stavba; njeni voditelji so panično pobegnili v inozemstvo ali pa so se zaradi svojih razrednih koristi vdajali okupatorjem. Naši narodi so bili na milost in nemilost prepušteni fašističnim mrhovinarjem; ki so si brž razdelili lahko pridobljeni plen. Od slovenskega ozemlja je pripadla Ljubljana z Notranjsko in Dolenjsko Italijanom, Prekmurje Madžarom, Štajerska in Gorenjska pa Nemcem. Le-ti so obe zasodeni pokrajini takoj razglasili za sestavni del velikega Reicha in napovedali njuno skorajšnjo uradno priključitev. Tolikoj slavljeno Hitlerjevo »novi red« je zdaj naglo stopal v veljavo. Številna okupatorska uprava je ob podpori nekaj domačih izdajalcev začela z vse naglo izkoriščati gospodarske in človeške zmogljivosti Gorenjske za svoje nadaljnje vojaške avanture. Bučno propagandno in organizacijsko aktivnost je spremljalo stopnjevano policijsko nasilje. Začela so se preganjanja najzavrednejših ljudi, zlasti komunistov; nastali so zloglasni preiskovalni zapori v Begunjah; že v maju je bila izseljena prva skupina naprednih ljudi in vse bolj očitno se je javljala grožnja za popolno izselitev Slovencev iz tega območja.

V teh usodnih dneh se je kljub splošni zbeganosti in nemoči vendar naša sila, ki se je odločno zavzela za organiziran odpor pro-

v ta namen mu je bilo potrebno tudi sodelovanje Jugoslavije. Teda, ker je revolt ljudskih množic razveljavil sramotno zvezo naše države s Hitlerjem, nas je v aprilu 1941 neutekoma napadel.

Okupatorju. Ta sila je bila Komunistična partija Jugoslavije, ki se je zaradi svojega nepomirljivega nasprotja do fašizma in jasne politične usmeritve, zaradi svojega ugleda pri delovnih množicah, zaradi članstva, pokazala edino sposobna, da povede naše ljudstvo v boj proti okupatorju in v pravo ljudsko revolucijo. Organiziran odpor proti okupatorju je pravzaprav začel brž po okupaciji. Začel se je z zbiranjem orožja, z drobnimi propagandnimi in sabotažnimi akcijami in nazadnje s pojavom prvih skupin ilegalnih borcev, ki so se pred nevarnostjo aretacije umikali v popolno ilegalnost. Z napadom Hitlerja na Sovjetsko zvezo je naša borba dobila močno moralno oporo. Tako so v drugi polovici julija 1941 tudi na našem območju dožele pogoje za oboroženo vstajo. V dneh od 5. do 30. julija so nastale na Gorenjskem številne partizanske enote in začele dejansko oboroženo borbo z okupatorjem. 1. avgusta je v borbi s (Nadaljevanje na 2. strani)

Zvezni ljudski poslanec in prvoborec Vinko Hafner govori na slavnostnem zborovanju v Kranju. Govor objavljamo skrajši v celoti kot uvodni članek na prvi in drugi strani

Pomnili bomo, tovariši...

Slavnostnega zborovanja se je udeležil tudi predsednik Ljudske skupščine LR Slovenije Miha Marinko

Kranj, 30. julija. — V počastitev občinskega praznika in 20-letnice ljudske vstaje je bilo danes na Trgu revolucije slavnostno zborovanje, katerega osrednji del je bil namenjen odkritju spomenika revolucije. Uvod v to veličastno manifestacijo je bila slavnostna seja v dvorani okrajnega ljudskega odbora, ki se je udeležilo veliko število gostov in domačinov. Slavnostne seje oziroma zborovanja so se udeležili tudi predsednik Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije Miha Marinko, organizacijski sekretar CK KPS Ivan Maček, podpredsednik Glavnega odbora SZDL Slovenije Franc Klmovc-Ziga, član Centralnega komiteja ZK Jugoslavije Boris Zihorl, dalje državni podsekretar za industrijo ZIS Vinko Hafner, predsednik OLO Kranj Jakob Zen, nekateri zvezni in republiški ljudski poslanci ter drugi vidnejši predstavniki političnega in javnega življenja v okraju in občini. Razen teh so se slovesnosti udeležili tudi mnogi prvoborci, svoji padli v NOB in množica ljudi iz bližnje in dalje okolice.

Iz deževne sivine sobotne noči se je danes zjutraj prebudil Kranj kot v sončnem svitu prevojen svet, ki želi ves srečen in nasmehljajen sprejeti in pozdraviti svoje ljudstvo. Že v zgodnjih dopoldanskih urah so se začele na Trgu revolucije zbirati skupine ljudi, ki so prišli od vsepovsod. Podoba, ki se je ponujala očem, ni bila veseločutna; kamor koli so se ozirali — povsod zastave... cvetje in nasmehljaj obrazi ljudi, ki so to pot sklenili še posebno lepo proslaviti današnji veliki dan. Resnično — Kranjčani pa gostje iz bližnje in daljne okolice so se pripravili na slavo tako, kot se more in zna pripraviti le ljudstvo, ki je dolga leta — 20 in več let, z zanosom, samozatajevanjem in požrtvovalnostjo sproščalo vsa svoja hotenja in sile v prid revolucije.

Kmalu potem, ko je bila končana slavnostna seja, se je začela od vseh strani zbirati na Trg revolucije množica ljudi. Pogledi

vseh so bili uprti v detajle spomenika revolucije. Bili so še zastrti z rdečo tkanino. Natančno ob 10. uri, ko je bilo okrog posameznih spomenikov, obdanih z gozdom praporov, zbrano več kot deset tisoč ljudi, so vzklikanje mladincev — brigadirjev, smeh in sproščeno vzdušje množice, preglasili zvoki fanfar. Znak za začetek zborovanja.

Najprej Internacionala — pesem, ki je povsem utišala množico, nato pa je s slavnostne tribune začel z uvodnim govorom predsednik OO SZDL Kranj Martin Kosič. Le-ta je nato povabil k besedi državnega podsekretarja za industrijo Vinka Hafnerja. — Po končanem govoru — aplavz, in množica je vzvalovila. Oči vseh so se uple v zastre spomenike. Rdeča zastirala na spomenikih so zaplapolala v vetru ter zdrknila k vznožju podstavkov. Vsi štirje detajli spomenika revolucije so se razgalili očem v vsej svoji močnatosti in lepoti. Desettisoč gla-

vo množico je zajelo nepopisno navdušenje. Se več: recitacije in borbene pesmi, ki so vseskozi prepletale slovesnost, so dale temu velikemu trenutku še posebno slovesno in nepozabno vzdušje. — Tega dne res ne bo moč pozabiti.

NA JESENICAH PODELJENO 85 ODLIKOVANJ

Kakor vsako leto so tudi letos odlikovali najzaslužnejše člane delovnega kolektiva Železarnice Jesenice in nekaterih manjših podjetij. Slovesnost je bila v okviru praznovanja občinskega praznika v soboto, 29. julija, zvečer v klubskih prostorih Kazina. Na ukaz predsednika republike je bilo letos odlikovanih 85 oseb, od katerih je prejelo red dela 30 odlikovancev, medaljo dela pa 55. Odlikovanja je podelil predsednik ObLO Jesenice Franc Treven.

Dvo občini - ena pot

Obranca, Čegelnica, Velika planina... To so kraji svetlih spominov iz najzgodnejših revolucionarnih dni jeseniških in kranjskih delavcev. — Obe dve gospodarsko najmočnejši občini praznujeta te dni svoja praznika, občini slavita 1. avgust kot osrednji dan vsakolletnega praznovanja.

Na dolgi poti revolucionarnega delavskega gibanja prednjačijo Jesenice. Strokovno gibanje je tam že pred prvo svetovno vojno utiralo razredno samozavest. — Že 1902. leta so ustanovili slovenski Streliški klub, dve leti kasneje pa so ustanovili društvo Sokol itd.

Sprito takega gibanja je tudi Oktobar zabeležil na Jesenicah močan odmev. Ob takratnih prvih komunistih so se kalili novi borci revolucije: Čufar, Gregorič, Verdnik, Stražinar... Vsak obrat Železarnice Jesenice so bile en sam neuloniivi vzhajanje.

V Kranju so bili pogoji drugačni. V času Oktobra tu je sploh ni bilo industrije. Toda velika stavka tekstilnih delavcev 1936. leta je že pokazala, kakšno moč imajo lahko organizirani delavci. Tako je imel tudi Kranj v usodnih dneh okupacije močno partijsko in sindikalno vodstvo.

Po vojni sta obe delavski sredini stopali po isti poti — nenehno trepetala gospodarsko moč in izboljšanje življenjske raven prebivalstva. Kolektivni povečujoči proizvodnjo, odprli so nove obrate, zgradili šole, prodajalne — prostrano planovansko naselja kot so Vodočinski stolp, Zlato polje, na Plavju itd. In gradnjo nadaljuje v vedno večjem obsegu. Na temeljih izbojevanje revolucije si delovni ljudje vztrajajo lepše čase.

S petkove seje ObLO Jesenice

Potrjene spremembe

Odborniki so zahtevali številna pojasnila

Na zadnji seji Občinskega ljudskega odbora Jesenice, ki je bila pretekli petek, 28. julija, so odborniki zahtevali odgovore na vrsto vprašanj s področja komunalne dejavnosti. Tako je ljudski odbor obravnaval nekatere pomanjkljivosti pogrebne oziroma pokopališčne službe, nujnost popravila Tomšičeve ceste, neki odbornik pa je opozoril tudi na nezadovoljiv potek del pri gradnji turističnih objektov v gornjesavski dolini, zlasti še restavracije na Vitrancu. Med preostalimi točkami dnevnega reda pa je ljudski odbor potrdil poročilo tržne inšpekcije, predlog o spremembah in dopolnitvah družbenega plana občine Jesenice za leto 1961, zaključni račun proračuna za preteklo leto ter razpravljal o dohodku proračunskih sredstev v letošnjem prvem polletju in o gibanju osebnih dohodkov v prvem četrtletju leta 1961.

Poročilo o tržni inšpekciji je zaradi odsotnosti poročevalca podal Stane Zorman, ki je v uvodu dejal, da tržna inšpekcija zaradi številnih problemov in pomanjkanja strokovnega kadra ni mogla sistematično pregledovati in kontrolirati gospodarskih organizacij, temveč da je reševala le posamezne pereče probleme. Ljudski odbor je poročilo potrdil po razpravi, v kateri je sodelovalo več odbornikov. Tovariš Lazar je razpravljal o dvigavanju cen, predvsem v trgovinah z železnino, medtem ko so nekateri predlagali, da bi bilo pametno kontrolira-

ti tudi poslovanje vseh tistih zavodov in ustanov, ki jih financira občina. Delno je na njihove predloge odgovoril tov. Strajner, ki je dejal, da še vedno ni neklih posebnih predpisov o finančnem in materialnem poslovanju teh zavodov.

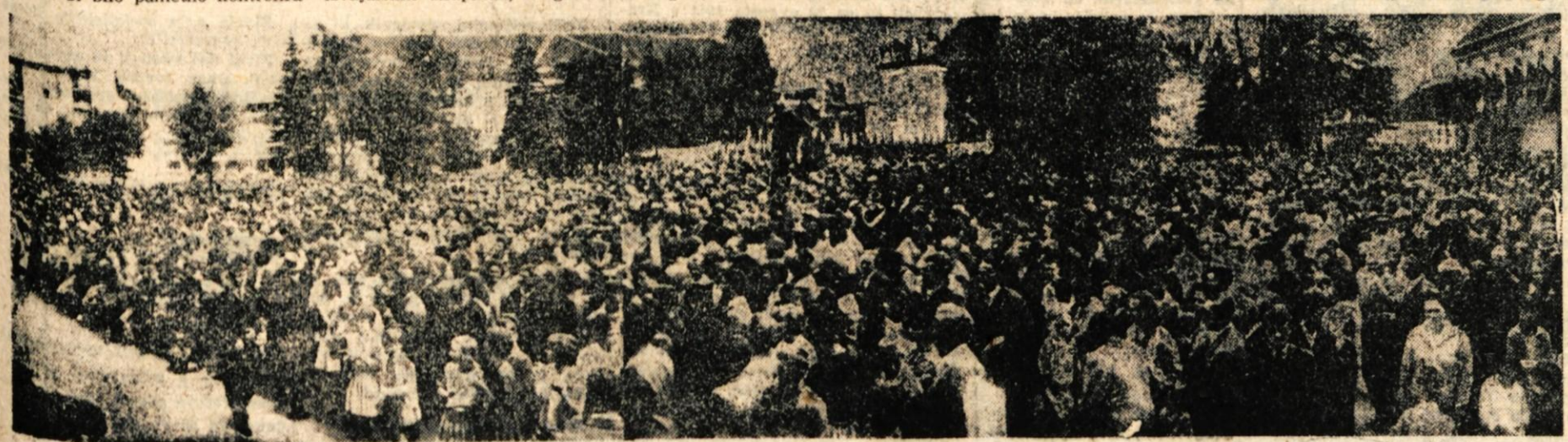
Predsednik sveta za družbeni plan in finance je odborikom obrazložil zahteve zborov volivcev v zvezi z rebalansom družbenega plana. Po njegovih besedah in po splošni razpravi povzemamo, da so zbori volivcev, ki so uspeli le bolj po terenih, manj pa po proizvajalskih skupinah, v glavnem

soglašali s predlaganimi spremembami, vendar pa so volivci skoraj povsod zahtevali hitrejša in uspešnejša reševanja komunalnih problemov.

Ob upoštevanju zahtev zborov volivcev in po razpravi na seji sami je ljudski odbor potrdil rebalans družbenega plana jeseniške občine za leto 1961.

Poročevalac je v poročilu o izvršitvi zadnjega računa proračuna občine Jesenice med drugimi navedel tudi to, da je bil dohodek od prometnega davka alkoholnih pijač realiziran le v višini 68%. Vse to vzbuja domnevo o prikrivanju dejanskega prometa. Zato je odbornik in ljudski poslanec Matko Dimnik zahteval pojasnilo, če bodo domnevne utaje podrobneje preiskani ali se bodo zadovoljili samo z dejstvom. Odborniki so nato potrdili sklep, da naj ta primer tržna inšpekcija še podrobneje preišče.

Ljudski odbor je na politkovi seji potrdil tudi nekatere organizacijske in zemljiške zadeve ter razpravljal o ustanovitvi kmetijskega centra v Zirovnici.

Več kot deset tisoč ljudi je včeraj prisostvovalo odkritju spomenika na Trgu revolucije v Kranju

BOJI NA ZIROVSKEM VRHU

Gorenjska oziroma Prešernova VII. SNOUB je prišla 31. julija 1943 na Zirovski vrh. Namenjena je bila na Dolenjsko oziroma na italijansko zasedeno ozemlje. Pričakovali so skorajšen razsulo te vojske. Brigada naj bi tam v sklopu drugih enot sodelovala pri razoroževanju italijanskih vojakov. Na Zirovskem vrhu bi se morala brigada pripraviti za pohod. Toda Nemci so zvedeli za ta namen in so brigado obkolili. Prišlo je do ogorčenih bojev. Ranjen je bil tudi komandant brigade Igor. Se 4. avgusta se je brigadi posrečilo prebiti močan obroč, kar je bila zlasti zasluga odličnega juriša II. bataljona pod vodstvom komandanta Albina Drolca-Krtina. Tako je brigada, čeprav oslabiljena, krenila na pot proti Dolenjski.

TRŽIŠKA ČETA

Tržiška četa, ki je bila ustanovljena konec julija 1941 na Vetrnem pri Trzinu, je 1. avgusta krenila proti Veliki Poljani pod Storič, da bi se tam združila s Kranjsko četo. V tržiški četi je bilo 30 borcev.

PRVI BOJ

Prvo večjo hačko na partizane so Nemci pripravili 1. avgusta 1941. leta na Gorenjskem so takrat Nemci prišli do odprtega spopada s partizani. Jeseniške čete in doživeli obsejne izgube. Zato so v svoj kronološki pregled uvrstili takratno borbo na Obranci kot prvo pravo borbo s organizirano partizansko enoto. Spritno

S slavnostne seje ObLO Kranj

Slavnostna seja, s katero je občinski ljudski odbor Kranj počastil svoj praznik, je zabeležila mnoge udeležence. Med drugimi se je seje udeležil tudi predsednik Ljudske skupščine ljudske republike Slovenije Miha Marinko, ki so ga ostali udeleženci pri vstopu v sejo dvorano pozdravili z viharim aplavzom. Goste je pozdravil podpredsednik ObLO Kranj Ivo Sečič, ki je ob tej priložnosti orisal tudi pomen praznovanja s posebnim poudarkom na odkritju spomenika revolucije.

Posebna točka dnevnega reda je bila namenjena predlogu ObLO Zveze borcev Kranj, da naj bi se dosednji naziv Park svobode — kjer stoji spomenik revolucije — preimenoval v Trg revolucije. Predlog je bil seveda sprejet s spontanim odobravanjem navzočih.

V resnobno vzdušje slavnostne seje pa je proti koncu vnesla štafeta mladine doberšen del živahnega razpoloženja. — Posamezni udeleženci štafete so bili odšli iz kraja, ki so našli v zgodovini NOB pomembno mesto, hkrati pa so takšne kraje obiskali tudi vzdelež svoje poti. Vse štafete so se strnile v Kranju pri spomeniku Milorada Stosića. Od tod pa je celotna štafeta pohitela proti soplehju OLO Kranj in vstopila v sejo dvorano. Nositelji štafetnih palic so, še preden so le-te predali podpredsedniku ObLO Kranj Ivo Sečiču, pozdravili slavnostno sejo s kratkim nagovorom.

TE DNI PO SVETU

NAPETOST V BIZERTI — Tunizjske oblasti so objavile, da francoske padalske čete se naprej počenjajo nasilja nad civilnim prebivalstvom ter ropajo države in upravne ustanove v Bizerti. Tako so vdri v poslopje prosvetnih delavcev v Bizerti in izropali pisarne ter stanovanja prosvetnih delavcev, ki stanujejo v poslopju.

Francoska letala še nadalje kršijo zračni prostor Tunizije. Mornarica pa patrolirja v zalivu Bizerte, v tunizjskih teritorialnih vodah. Francoska artilerija pa je z alžirskih ozemljih obstrlevala tunizjsko ozemlje na območju Kepa.

DVE RESOLUCIJI O BIZERTI — Na sedcu OZN je bila druga seja Varnostnega sveta posvečena položaju v Bizerti. Prisoten je bil tudi francoski predstavnik. Varnostni svet je razpravljal o dveh resolucijah. Prvo resolucijo so predlagale ZAR, Ceylon in Liberija in ugovarjali, da je prisotnost francoskih oboroženih sil v Tuniziji v nasprotju z voljo vlade in ljudstva Tunizije. Turška resolucija pa poziva Francijo naj izpolni resolucije Varnostnega sveta, da se čete umaknejo na izhodne položaje.

SENAT SPREJEL KENNEDYJEVO ZAHTEVO — Ameriški senat je so glasno odobril nove izdatke za nabavo novih orožij in rakat. Senat je izglasoval tudi zakon, ki pooblašča predsednika Kennedyja, da vpočiše 250.000 rezervistov in poveča število pripadnikov redne vojske.

SPORAZUM O KOALICIJSKI VLADI — Posebni odposlanec generalnega sekretarja OZN v Leopoldville je obvestil novinarje, da na sejah kongoskega parlamenta v Lovanju nadalje razpravljajo o izločitvi predsednika nove vlade. Izjavil je, da sta dve največji skupini parlamentarcev, ki se udeležujeta tega zasedanja, že dosegli medsebojni sporazum o ustanovitvi koalicijske vlade in se sporazumeli o razdelitvi ministrskih položajev.

OPANIZMA NA SEVERU — Uporniki v severni Angoli so napadli portugalske sile. Padlo je več Angolcev in trije Portugalci. Angolci zdaj nadzirajo severno Angolo na območju 70.000 kvadratnih kilometrov, kjer je osredotočena sedanja ofenziva portugalskih kolonialnih sil.

ODMEVI NA KENNEDYJEV GOVOR — Zelo mirno in zaščinjeno reakcijo tiska in političnih krogov DR Nemčije na govor predsednika Kennedyja si v Berlinu razlagajo kot izraz želje odgovornih činiteljev, da v sedanjem trenutku ne store ničesar, kar bi lahko motilo eventualne razgovore med velikimi silami.

močnega odpora partizanov in prizadevanje izgube so Nemci te boje jemali resno. Za udeležbo v njih so nemški vojaki dobili posebno priznanje.

IZ CEGELNICE POD STORIČ

Druga Kranjska četa, ki je nastala zadnje dni julija 1941, leta za vazo Cegelnice pri Naklem, je 1. avgusta krenila proti Veliki Poljani pod Storič. Komandir te čete je bil Franc Mrak, komisar pa Stane Toplak. Precej borcev te čete je bilo iz tovarne Sempere (sedanja Sava). Drugi del prvoborcev iz Kranja, ki jih je vodil Andrej Brovč, pa so že bili pod Storičem. Naslednji dan — 2. avgusta so kranjski prvoborci na Veliki Poljani izstrelili prvi strel na sovražnika.

Sprito vseh teh revolucionarnih dogodkov, ki so se vrstili zadnje dni julija in prve dni avgusta 1941, leta so v Kranju izbrali 1. avgust za vsakoletni občinski praznik.

(Nadaljevanje s 1. strani)

partizani na Poljani pod Storičem padel prvi Nemec, zaradi česar slavimo ta dan kot praznik ljudske vstaje občine Kranj.

Hkrati kot v naših krajih se je razpiamela partizanska borba tudi na drugih območjih Gorenjske, Štajerske in Zasavja. Po vsej

PRVI PARTIZANSKI STRELI — ZNANILCI NEUNICLJIVEGA UPORA

Tolikšen razmah oborožene vstaje je Nemcem izprva presenečil; ko pa so prav spregledali njeno nevarnost, so jo skušali zadušiti predvsem z obsejnimi vojaškimi operacijami proti partizanski enotam. Pričakovali so jim nekaj težjih udarcev. Zlasti to velja za kemaj ustanovljeni kranjsko-tržiški bataljon, ki je bil prve dni avgusta razbit v Dobri in Storiču in je za daljša prenehal obstajati. Obtem z operacijami proti partizanem so Nemci silno zaostrihli teror nad civilnim prebivalstvom. Začelo je streljanje talcev, vse pogostejše aretacije in mučenja pripadnikov osvobodilnega gibanja in množične internacije v zloglasna taborišča smrti.

Vse to le ni zatrla osvobodilnega gibanja. Po vsakem udarcu se je znova opomelo; naglo je prebrodilo začetniške slabosti in tako proti koncu leta 1941 doživelo svoj največji vzpon v pravi ljudski vstaji v Poljanski in Gornjsavski dolini, bohinjsko-blejskem kotu in kot krona vsemu v znameniti dražgoški borbi. To so bile borbe tolikšnega obsega in pomena, da se lahko primerjajo z borbami, ki so jih v približno tistem času vodile naše najmočnejše in najslavnejše partizanske enote v Srbiji, Bosni in Horzegovini.

Ce zdaj v odmaknjenosti dvajsetih let in v čisto drugem položaju ocenjujemo začetke oborožene borbe v juliju 1941 in jih primerjamo s kasnejšimi, resnično veličastnimi borbami pri nas na Gorenjskem in drugod, nas to lahko zavede v kaj neobjektivno sapa. Gledani iz čiste celice, od

Ljudje in dogodki

Drugo dejanje političnih razgovorov med francosko vlado in začasno alžirsko vlado se je začelo z manj hrupa in optimizma. Vloge so ostale v stari zasidbi, na eni strani sivolos francoski minister za alžirsko vprašanja Joxe, na drugi strani pa zunanji minister začasne alžirske vlade Krim Belkases. Sceno so medtem preuredili, na mesto letovlašarskega zdravilišča Eviana je prišel mirnejši Lagnir.

Francija je danes še vedno obsedena z iluzijo, da je Alžirja prekomorski del francoske metropole. Toda Alžirci so se temu političnemu stališču uprli že pred sedmimi leti, ko je po čisto prva puka. Z druge strani dogodki kažejo, da Francija ni zmožna začeti ran razpadanja niti na svoji lastni koži, kaj šele, da bi si zastavljala naloge, ki so prerasle zgodovinski razvoj v Afriki. Dosedanji rezultati de gaulistične politike kažejo, da gaulistične politike kažejo znake težke resignacije: mitrovna poganjanja v Evianu so pokazala, da se alžirskih državnikov ne da zviliti, kakor igralec iz gume, notranje razprije v

Sloveniji se je naglo utrjevala Osvobodilna fronta kot najširša množična organizacija slovenskega naroda za boj proti okupatorju. Njeni odbori so bili že konce avgusta ustanovljeni v vseh večjih tovarnah in naseljih današnje kranjske občine. Povsod so se okrepile tudi partijske organizacije.

skrajnem severozahodnem koncu Jugoslavije, na močno obljudenem in strateško važnem področju, ki so ga Nemci krakomalo razgajali za integralni del svoje matične države. Toda od prvega začetka partizanske borbe naša lepa Gorenjska zanje ni bila več varno zaledje, kamor bi lahko prihajali na odhiti. Postala je bojišče, od koder so se uporniki strelji čuli globoko v njihovo zaledje in pomagali rahljati naphnjeno samozavest nepremagljivih zavojalcev Evrope. Ti strelji so bili iskra močnemu požaru, ki je nazadnje pogoltn okupatorja iz naših lepih krajev in uspešili njegove zločinske načrte o iztrebljanju našega ljudstva. In še nekaj: ti strelji so bili dramatičen prelom v naši tradicijsni poslušnosti tužcu in nenačen, nikdar prej doživljen vzpon najtežjega domoljuba našega človeka.

BISTVO NAŠIH USPEHOV JE BILO V RAZREDNI IN PATRIOTIČNI ZAVESTI NAŠEGA DELOVNEGA ČLOVEKA

Morda zvane danes te besede nekoliko zanesenjaško in romantično; pred dvajsetimi leti pa so bile čista in preprosto nerazumljiva stvarnost. Na dvoje smo lahko Gorenjci zelo pomislili, ne da bi bili zato nezakromani. Prvič na to, da je dobila partizanska borba v uporniškem letu 1941 na Gorenjskem mnogo večji razmah, kakor v kateri koli drugi slovenski pokrajini, in drugič na to, da se ta borba od njenih začetkov do osvoboditve kljub težavnim pogojem in nekaterim resnim vpadom ni nikdar niti za trenutek prekinila. Res, da so nas pri tem podpirali nekateri čisto objektivni činitelji in da smo bili vsekozi tesno povezani s centralnim vodstvom osvobodilnega gibanja v Ljubljani in uživali njegovo stalno pomoč. Toda bistvo naših uspehov je bilo vendar v razredni

in patriotični zavesti našega delavskega razreda in njegovi tesni zvezi z vsemi delovnimi sloji. Po starih letih krvave borbe so bili naši napori kronani s popolno osvoboditvijo domovine in izbojevanjem osnovnih pridobitev ljudske revolucije. Njen obseg in ostrino nam najbolje izpričujejo teke številke: Iz območja današnje občine Kranj je bilo v narodno-osvobodilni vojski 2999 borcev; v internaciji in zaporih jih je bilo 1200. Padlo je skupno 884 žrtev, od tega v partizanih 538, kot talci 195, v zaporih in taboriščih pa 151. Števila listih, ki so na ta ali oni način podpirali osvobodilno borbo oziroma simpatizirali z njo, nikakor ni mogoče določiti; vendar brez pretiravanja lahko trdimo, da je bila to velika večna prebivalstva naše občine.

PARTIZANSKE ENOTE NA GORENJSKEM SO IZLOČILE NAJMANJ POLDRUGI POLK OKUPATORJEVIH VOJAKOV

O žrtvah okupatorja in izdajalcev nimamo verodostojnih podatkov, lahko pa domnevamo, da so bile zelo visoke, saj je samo na kranjskem pokopališču pokopanih preko tisoč padlih Nemcev. Gotovo je, da so gorenjski partizani v silovitih borbi iztrebili najmanj poldrugi polk okupatorjevih vojakov in jih še najmanj toliko ranili oziroma onesposobili za boj. Če upoštevamo še dejstvo, da je moral okupator stalno zadrževati na Gorenjskem od 2000 do 4000 vojaštv in policije in da je zaradi sabotaž in diverzij utrpel tudi veliko materialno škodo, potem je jasno, da je imela naša borba ne le velik moralno-politični, ampak tudi upoštevanja vreden vojaški učinek.

Med listimi, ki so iz območja naše občine padli za svobodo, so bili številni prvoborci in zaslužni organizatorji narodno-osvobodilnega gibanja, kot na primer: Franc Vodopivec, Ivo Slavec, Tone Narinik, Lucijan Seljak, Franc Mrak, Božo in Boris Ručigaj, Janko in Stanko Miakar, Tugo Vidmar, Vida Sinkovec, Milena Korbar Perko Janž in še množica drugih. Naj posebej omenim še 15 borcev jelovske čete, ki so padli marca 1942 v Hučjevu nad Grngrobom, med njimi tudi Stan-

DRUGO DEJANJE

vojski in upori kmetov v posameznih francoskih pokrajinah so napravili de Gaulle precej sivih las, razen tega pa vsak dan eksplozija še kakšna mina v mestnih četli francoskih mest, pa tudi vojska je po dveh neuspešnih udarih še bolj razklana, kot je bila.

V 37 mesecih neomejene oblasti in splošnega parlamentarnega mitva de Gaulle ni uspešno rešiti naloge, zaradi katere je vzel v roke krmilo francoske politike. Alžirski problem je danes še vedno največja izguba v državnem proračunu. S svojim govorom in dogodki, ki so sledili v Alžirji 5. julija, je general najbrž pokopal zadnje posmrtno ostanke francoske politične modrosti. Zadnje dni je namreč vedno bolj očitno, da je nova smer francoske politike še bolj kratkovidna, kot je bila. Francoska vlada proti Alžircem z odcepitvijo omenila na katerem sivi evropsko prebivalstvo. S tem skušajo izvršiti zadnji prihodek na začasno alžirsko vlado, da bi popustila za konferenčno mizo. Po drugi strani pa nekateri poznaveči severnoafriških

razmer se računajo, da se bo francoska vlada poslužila te možnosti, da bi spravila alžirski problem z dnevnega reda.

»Na naših zemljevidih so že začrtana področja v Alžirji na katerih živi pretežno evropsko prebivalstvo,« je pred kratkim izjavil ministrski predsednik Michel Debré v francoski skupščini. »Če ne pride do združitve s Francijo, bomo prisiljeni odcepiti francosko prebivalstvo od Alžirije. Za Alžirce se po odcepitvi Francija več ne bo brigala.«

Pariski dnevniki so pohiteli z ponatisom Debrejevega zemljevida. Ta zemljevid kaže ozi obalni pas med mestom Alžir in Oran na katerem stanuje okoli 84 odstotkov evropskega prebivalstva v Alžirji. Samo 170 tisoč od skupaj 1.035.000 prebivalcev evropskega poretka bi bilo treba preseliti. Zanimivo je dalje, da to področje vključuje 9/10 alžirske industrije in 70 odstotkov kmetijske proizvodnje.

S svoje strani je začasna alžirska vlada ostro obsojila francoski načrt. »Delitev Alžirje

pomeni odrekanje pravice samoodločbe in bo vodila k vojni brez konca.« V mesicih, ki jih je Debré označil v svojem zemljevidu za Francoske je bilo v demonstracijah 5. julija 100 mrtvih. Težko si je spriti tega zamisljati, da bi imel francoski načrt kakšen praktičen pomen.

V takšnem razpoloženju postaja pogajanje v Lugrinu vedno težje in ne obeta pozitivnega sporazuma. Vse to povečuje splošno zaskrbljenost, da se bo alžirska vojna nadaljevala. Zlasti, ker se je francoska vlada vedno bolj začela opirati na politiko vojaške sile in na nove vojaške akcije v severni Afriki. Kolonialna vojna na afriškem kopnu se bo najbrž nadaljevala, ker se Francozom vse žrtve te vojne še ne zdijo dovolj velike. Stara iluzija o kolonialni moči še visi kot Demoklejev meč nad Alžirjo in njeno usodo.

Kolikor bo realna računica vplivala na razgovore v Lugrinu, je težko predvideti. Dejstvo je, da francoska stran ne kaže pripravljenosti na popuščanje. Od francoske pripravljenosti pa praktično zavisi vse.

NAGEL POVOJNI RAZVOJ

Delovno ljudstvo si je med osvobodilno borbo skovalo svojo enotnost, usvarilo resnično ljudsko oblast. Potemtkom bi bilo smešno, če bi po končani vojni zanemarilo te pridobitve in se znova zaupalo korumpirani reakcionarni klki, ki je upropastila stara Jugoslavijo, sodelovala z okupatorjem in pobegnili v izozemstvo ter od tam zavirala in blatila našo borbo. Teško preizkušeno ljudstvo se ni več maralo vračati na staro in ni več potrebovala vsiljenih in lažnih voditeljev. Svoje vodstvo si je samo našlo; izšlo je iz nlega samega. To je bila Komunistična partija Jugoslavije in njen Centralni komite; to je bilo vodstvo narodno-osvobodilne borbe in tovariš Tito. Temu je ljudstvo zaupalo vodstvo pri graditvi socializma kot edino ločitveno nadaljevanju ljudske revolucije.

Ze v prvem povojnem letu je bila izvršena agrarna reforma in zaplenjeno premoženje sodelavcem okupatorja. Malo kasneje je bila nacionalizirana privatna industrija, trgovina, promet in bančništvo. Splošni družbeni sektor je tako postal izrazito prevladujoč v našem gospodarstvu, s čemer je bil ustvarjen osnovni pogoj za plansko in socialistično gospodarjenje. Stedil je prvi petletni plan industrializacije in elektrifikacije gospodarskega zaostale države, ki smo ga kljub nastopu informatorja in težkemu pomanjkanju uspešno zaključili. To je bila doba za naše delovne ljudi, ki pa se ji nismo mogli izogniti, če smo hoteli ohraniti svojo samostojnost in si zagotoviti uspešen razvoj v neposredni bodočnosti.

Z ustanovitvijo delavskih svetov, to je s prehodom upravljanja gospodarskih podjetij od državnih organov na neposredne proizvajalce, je bilo pri nas prvič v zgodovini uresničeno revolucionarno geslo: »Tovarne delavcem!« Z nadaljnjimi ukrepi je bila dana delovnim kolektivom še večja samostojnost v delitvi ustvarjenega dohodka. Z izpolnjevanjem nagrajevanja so bili ustvarjeni nadaljnji pogoji za postopno ukinitve mednih odnosov in resnično osvoboditev dela. Vsako pošteno delo je pri nas postalo častno. Delavcu je ustvarjen tisti družbeni položaj, ki ustreza njegovi vlozi v proizvodnji materialnih dobrin. Zagotovljena mu je največja mogoča socialna in pravna zaščita, kakršno dovoljuje naše sedanje materialne zmogljivosti. Razvoj komun in družbenega upravljanja je bistveno razširil vplav državljanov na vso javno

udejstvovanje, obogatili njihovo ustvarjalno pobudo in ustvarili pogoje za hitrejšo rast ljudske blaginje. Gorenjska in Kranj se posebej sta prav gotovo že nekaj let nazaj lep dokaz takšnega ugodnega razvoja.

S tem vas, tovariši in tovarišice, nitiakor ne mislim prepričevati, da je zdaj pri nas že vsega dovolj in da je vse v najlepšem redu; da ni nobenih težav, krivic in napok. Vsi se dobro zavedamo, da je današnja razvitost proizvodnih sil kljub znatnemu povojnemu napreduku še vedno nezadostna in da se mora sorazmerno velik del te tako nizkega narodnega dohodka uprabit za obsejne potrebe in za vlaganje v nadaljnji razvoj gospodarskih zmogljivosti. Zato je današnja realna delavska plača, kljub precejšnemu porastu v zadnjem razdobju, še vedno niska. Mnoge potrebe osebnega in komunalnega standarda so še vedno pido zadovoljene. Kljub temu pa nihče ne more zanikati, da smo v zadnjih letih tudi glede življenjske ravni delovnih ljudi mnogo napredovali; naša sedanja gospodarska in družbena stabilnost pa nam isto zagotavlja tudi v neposredni bodočnosti. Blaginje delovnega človeka je vedno bila in bo osnovno vodilo naših skupnih prizadevanj.

Ni dvoma, da smo na poti hitrejšega in zanesljivega napredka. Ta pa je seveda mogoč samo pod pogojem, da bo ohranjen mir in da vsi naši pozitivni napori ne bodo ogrženi s kako novo vojno, morda še strašnejšo od pretečene. Ta nevarnost sicer ni velika, je pa resnična in vedno prisotna. Mi vsi, ki smo preživeli zadnjo vojno in na lastni koži občutili njene grozote, pač težko razumemo, kako da v svetu še marsikje uspešno nastopajo ljudje, ki hujšajo na vojno, se neodgovorno igrajo z usodo milijonov ljudi in so jih zaradi svojih sebičnih interesov pripravili pogati v novo strahotno katastrofo. Celot pri nas se najde nekaj demoraliziranih in izkoreninjenih posameznikov, ki bi bili iz golega sovraštva do socializma in želje po obnovi starega izkoriščevalskega reda pripravljani priključiti nad nas celo takšno grozoto. Na srečo je takšnih ljudi le malo in njihov glas je zaduščen v splošnem odporu proti vojni. Ni dvoma, da naše državno odstvo uživa v svojem aktivnem prizadevanju za mir in ustvarjalno sožitje med narodi popolno podporo naših delovnih ljudi, še posebej pa nas udeležencev osvobodilne borbe.

TRAJEN SPOMIN NA VOJNE GROZOTE

Tudi veličastni spomenik, ki ga danes odkrivamo, naj bo današnjemu in bodočim pokolenjem trajen opomin na grozote vojne. Uči naj jih, s kolikimi žrtvami in napori smo si priborili svojo svobodo in epozarja naj jih na dolžnost, da to svobodo očuvajo in da naprej razvijajo velike pridobitve ljudske revolucije. Dokazuje naj jim, kaj zmora herojno in enotno ljudstvo s poštenim in sposobnim vodstvom.

Spomenik naj proslavlja rod, ki je izbojeval revolucijo, in še posebej liste, ki so zanj darovali svoja življenja. Kranj naj naše mesto in vzpostlva njegove občane k ustvarjalnemu delu za našo socialistično skupnost.

Zivel naš delavski Kranj!

Zivela naša socialistična domovina Jugoslavija!

Zivel naš voditelj in organizator naših zmag, tovariš Tito!

S tem predajam spomenik javnosti in vsem tovarišem, da razbijejo njegove posamezne skulpture.

Se nadalje je pričakovati nešteto vreme s krajevnimi plohami. Temperatura ponoči okrog 10, po dnevi do 22 stopinj Celzija.

Ob prazniku občine Kranj

Častna preteklost in svetla prihodnost

Mesto Kranj z okolico je v težkih dneh ljudske revolucije častno izpolnjevalo nalogo komunistične partije. Prvi kranjski komunisti so morali oditi v ilegalo že sredi junija leta 1941. Tčaj je nemški okupator pričel silovito preganjati komuniste in španske borce — skratka vse napredne ljudi, ki niso hoteli upogniti hrbta pod škornjem nacizma. Stiri leta je pruski korak neusmiljeno gazil po ulicah Kranja, in Prešernovi domoljubni stih niso nikdar v svoji stoletni zgodovini delili tako žalostne usode s svojim narodom. Toda razen žalosti nad usodo slovenstva so kranjski rodoljubi pili iz Prešernovih stihov tudi vero v svetlejšo prihodnost — upanje in narodno zavest. Se nikoli poprej jih ni Prešernov duh tako zvesto spremljal in jih preko Okroglega in nešteto grobov pripeljal do majskega dneva leta 1945, ko je bil Kranj osvobojen in ko je iz vseh grl zadonela pesem: »Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat dan...«

Kranjska občina spet slavi svoj praznik. Občani se prav zato še bolj živo spominjajo tistih dni v juliju in avgustu leta 1941, ko je bila pri Cegelnici ustanovljena prva partizanska četa, imenovana kranjska in ko so na Veliki Poljani na Storžiču počile prve partizanske puške. Pod strelci partizanskih pušk sta tedaj omahnila dva nemška vohuna; prvi je bil le ranjen, medtem ko je drugi za vedno obležal na Poljani.

Za kranjsko komunjo je značilno predvsem dvoje — to je njena gospodarska moč in njen razvoj krajevne samouprave, ki se tako hitro, kakor le malokje, prilagaja družbenim in ekonomskim potrebam. Prve mestne pravice so Kranju podelili leta 1225 Andeški grofje, in vse od tedaj naprej, tako priča zgodovina, je naselje na skalnatem pomolu med Savo in Kokro težilo po čimvečji samoupravi in osamosvojitvi. Vsa ta

zgodovinska dejstva so bila ponovno potrjena že v času nemške okupacije in v povojni izgradnji ljudske oblasti.

Prve zasnove neposrednega družbenega samoupravljanja na področju današnje kranjske komunje predstavljajo že narodnoosvobodilni odbori, ki so bili ustanovljeni poleti leta 1941. Odločen korak v nadaljnji krepitvi ljudske oblasti pa so bile splošne volitve v narodnoosvobodilne odbore leta 1945. Tedaj so prvič oddale svoj glas za novo Jugoslavijo tudi žene in mladina.

Po zakonu o upravno teritorialni razdelitvi iz leta 1952 je bilo na območju sedanje občine ustanovljeno razen Mestne občine Kranj s posebnimi pravicami še 11 navadnih občin; z uveljavitvijo komunalnega sistema pa so se vse te občine združile v eno. In ravno na občinski praznik, 1. avgust leta 1955, so zastopniki združenih občin izvolili nov občinski ljudski odbor.

Kranj nosi že od nekdaj pečat mesta z visoko razvitim gospodarstvom, ki se je zlasti v povojnem času dvignilo do zavidljive višine. Medtem, ko je bil Kranj v obdobju med obema vojnama samo pomembno tekstilno središče, Slovenije in Jugoslavije, postaja predvsem zadnja leta tudi eno izmed najmočnejših centrov elektrotehnične industrije. Iskra, ki je za kranjsko gospodarstvo izredno velikega pomena, se je namreč pričela razvijati šele po osvoboditvi v prostorih nekdanje tekstilne tovarne. Razen Iskre pa je kranjska občina po vojni ustanovila še več industrijskih, obrtnih, gradbenih, komunalnih in trgovskih podjetij.

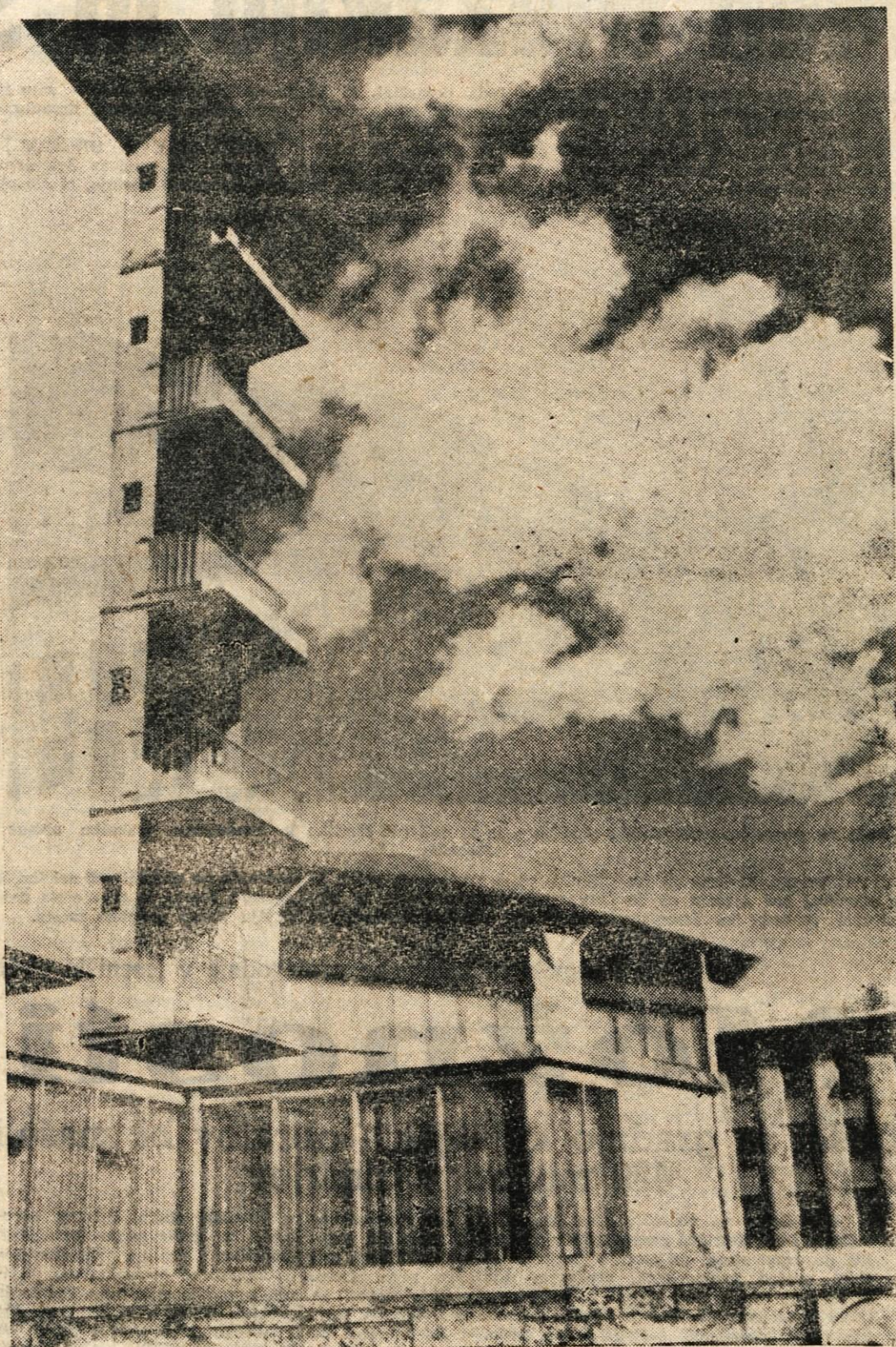
Industrijska proizvodnja na področju kranjske občine je začela izredno hitro naraščati predvsem po letu 1953. Takrat so se namreč pokazali že prvi uspešni vloženi investicij, sam proizvod-

ni proces pa je bil znatno moderniziran. Slednje velja za vse industrijske panoge, izjema je le tekstilna industrija. V to industrijsko vejo so do tega časa zelo malo investirali, ker je bilo nujno potrebno graditi bazično industrijo in ker je bila tekstilna industrija po vojni vsaj delno sposobna, da je lahko nadaljevala z delom.

Danes je industrija v kranjski komunji zastopana s številnimi panogami, med katerimi so prav gotovo najvažnejše elektro, gumarska in tekstilna industrija.

Tudi kmetijstvo zavzema v gospodarstvu občine vidno mesto, vendar pa ima zaradi ostalih panog gospodarstva poseben položaj in posebne pogoje razvoja. Čeprav je v kranjski občini zelo malo kmečkega prebivalstva in je večina kmečke posesti razdrobljena, je kmetijska proizvodnja po vojni stalno naraščala.

Vzporedno z razvojem industrije pa so se nehote razvijale tudi ostale gospodarske dejavnosti. Med njimi je prav gotovo treba omeniti gradbeništvo, promet, trgovino, gostinstvo in turizem. Vse to terja široko obravnavo, kar pa ni namen tega sestavka. Če bi hoteli prikazati kranjsko komunjo tako, kakršna je, bi ne smeli mimo številnih zmag na vseh ostalih področjih, ne smeli bi pozabiti šolstva, napredka zdravstvene službe, stanovanjske gradnje, urejanja komunalnih problemov in podobno. Vse to je bilo storjeno v skrbi zadelovnega človeka, v skrbi za občana, ki se lahko ob letošnjem občinskem prazniku s ponosom ozre na prehojeno, s krvjo in znojem prepojeno pot. In prav ti uspehi so porok za lepšo in srečnejšo prihodnost vsem, predvsem pa še potomcem nekdanjih kranjskih revolucionarjev, ki so se kalili v neštetih predvojnih stankah in svojo napredno misel ponesli tudi v gozdove.

Nekateri deli mesta Kranja so po vojni docela spremenili svojo podobo

20

LET VSTAJE

Občinski ljudski odbor Kranj

in vse množične organizacije

pošiljajo ob 1. avgustu - občinskem prazniku Kranja vsem občanom in vsem delovnim ljudem iskrene čestitke z željo, da bi imeli v prihodnje še več delovnih uspehov

Ob 1. avgustu

občinskem prazniku Jesenic pošiljajo vsem delovnim kolektivom, delovnim ljudem in vsem občanom iskrene čestitke

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR JESENICE

in vse
množične organizacije

Med Mežakljo in Stolom

Zažarelo je. Pravkar so bili peči, kot tem pravijo in belordeče železo je teklo po žlebovih v podstavljena korita, a posamezni delci žlindre so v žarečih bliiskih švigali po zraku.

Železarno. Toda domačini, ki so hodili tam mimo tega menda sploh niso opazili. Zanje ni to nič novega, nič posebnega. Ze zdavnaj so se temu privadili. Morda so jim o teh plavžih, o jeklu in

je »prišlo v meso in kri«, zato je postalo vse vsakdanje, nezanimivo...

DELEGACIJA IZ HRUŠICE
Na cesti, ki vodi iz Železarnice proti železniški postaji, bi človek

Srečala sva se z nekom iz Hrušice. Tam, kot je pravil, so imeli pred kratkim zelo razgiban zbor volivcev. Na občno so poslali celo delegacijo.

»Zakaj pa je šlo?« sem ga po-

baral. Tako je pripovedoval. Sola je tam potrebna, da nikjer tako. In zdaj so na občini kar na lepem povedali, da ni denarja.

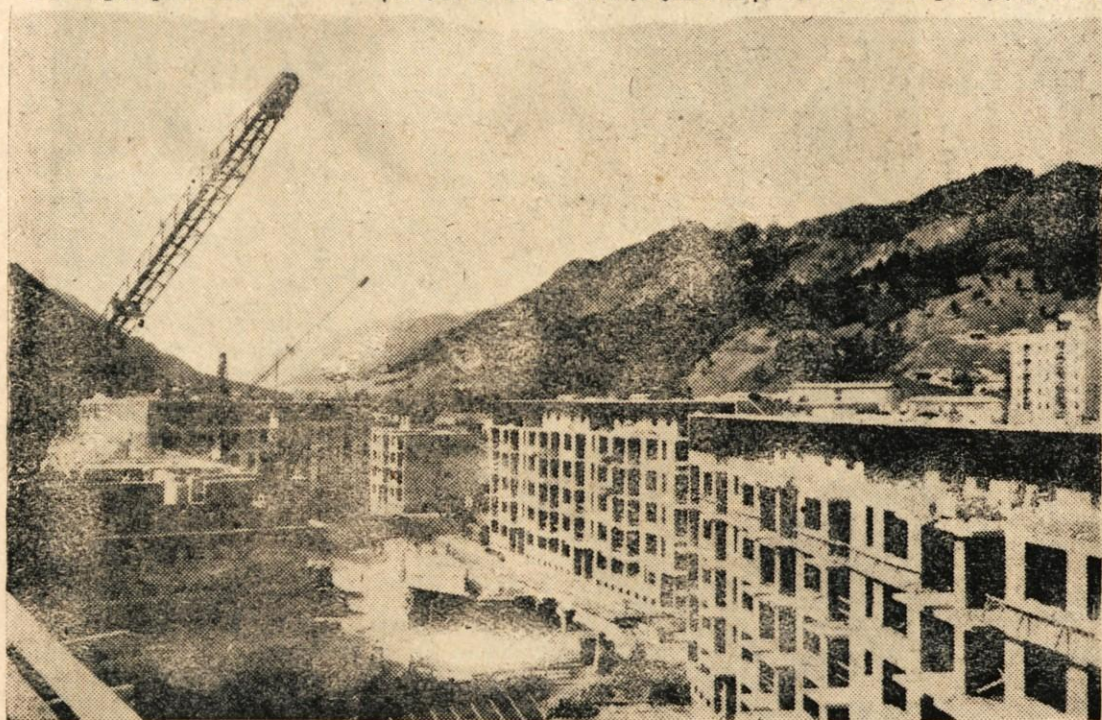
»In kaj je dosegla delegacija?« »Ne vem natanko. Kot sem slišal, stvar ni tako pereča. Samo če bi imeli izdelane načrte, bi lahko začeli.« Je pravil le-ta in potem začel pripovedovati o novem vodovodu, o nekakšnih predstavah in podobno.

OB DVEH POPOLDNE

Da bi se z nekom pogovoril, sem ob dveh popoldne počakal pred tovarno. Res — zanimiva slika. V železarni toliko bolj zanimiva že zaradi velikega števila delavcev — okrog 4.000 se jih po končanem delu vsuje na ceste. Brž za tem je gneča v menzah, v gostiščih, na avtobusni in železniški postaji... Cez uro, dve so ti železarji že pri svojih družinah tem neke pri Gorjah, Mojstrani, Zirovnici... Toda ob izhodu! Cela reka se je zllila skozi izhodna vrata. Ze prej so bili pripravljeni in čakali v dolgi vrsti za vrati. Ko je zatulilo, in ko je vratar odprl vrta, je oživelo.

Pozneje, ko je avto drvel mimo Radovljice proti Kranju, se mi je vsiljevala misel na Jesenice. Tako lep in svojstven kraj, z vonjem po žlindri, po življenju in ljudeh.

K. Makuc

Uspehi na področju stanovanjske gradnje — to so najlepše čestitke k letošnjemu prazniku občine Jesenice

Čudovit prizor, ki sem ga ondan opazoval kar s ceste ob železniškem prehodu za jeseniško

žlindri, pa o vročini ob pečeh in nevarnosti pripovedovali že njihovi očeti. —Ze kot otrokom jim

skorajda ne spoznal več nekdanjih Jesenic. Siroka in lepa cesta daje okolju pravo podobno mesta.

Perspektiva kmetijske proizvodnje v jeseniški občini

Možnosti so

Stroški za gradnjo kmetijskih obratov bi znašali 429 milijonov dinarjev

Kmetijstvo na področju jeseniške občine ima sorazmerno težko nalogo. Kmetijski gospodarji v neugodnih ekoloških pogojih, po drugi strani pa morajo preskrbovati s kmetijskimi pridelki mnogo nekmetičkega, predvsem mestnega prebivalstva. Slednje je zaradi razdrobljenosti in privatne kmetijske posesti težko izvedljivo. V občini je kmetijska zadruga Dolinka v Dovjem edini predstavnik socialističnega sektorja. Za nameček pa moramo ugotoviti še to, da je tukaj zelo malo kmetijskih površin in se te slabo rodijo. Redovnih ajiv in dobrih travnikov skoraj ni, najboljše površine pa so prav v bližini naselij. S širjenjem stanovanjske in druge gradnje je teh površin vsak dan manj, novih ne osvajajo ali pa vsaj počasneje kakor iz- gubljajo že urejene.

Kmetijstvo je v jeseniški občini stranska gospodarska dejavnost. Družbena posestva še niso razvita, pretežno večini privatnih proizvajalcev pa kmetijstvo ni poklic, temveč le vir postranskega zaslužka. Po popisu prebivalstva v letošnjem letu je v jeseniški občini 25.778 ljudi, od teh 13.992 aktivnih. Izključno v kmetijstvu pa je zaposlenih le 486 ljudi, to je 3,5 odstotkov vseh zaposlenih. Od celotnega narodnega dohodka, utvarjenega v tej občini, odpade na kmetijstvo le 2,1 odstotka. Kmetijstvo daje v jeseniški občini značaj dodatnega zaslužka tudi to, da večina gospodarstev redi le po eno ali dve kravi.

Prebivalstvo v jeseniški občini je velik potrošnik kmetijskih pridelkov. Podružabljanje zemlje in razvijanje industrije bo še povečalo povpraševanje po kmetijskih proizvodih. Pri analizi tržišča in preskrbe prebivalstva s kmetijskimi pridelki za prihodnjih 15 let bo treba upoštevati tudi to, da bodo delavci z naraščanjem življenjskega standarda opuščali kmetovanje v popoldanskem času in da bo prebivalstvo naraslo za približno en odstotek.

Vse navedeno torej narekuje, da je treba resno pričeti razmišljati o perspektivah kmetijske proizvodnje v tej občini. Predvsem pa se postavlja vprašanje preskrbe Jesenic z mlekom, površino in mesom. Trenutno oskrbuje Jesenice z mlekom Mlekarna Ljubljana, vendar je prevoz iz Ljubljane drag, na dolgi poti pa predvsem v polnem času trpi kvaliteta mleka. Tudi potrošnja mesa je na Jesenicah v primerjavi z drugimi slovenskimi kraji izredno velika.

Gospodarske vesti

Gibanje turističnega prometa. V prvih petih mesecih letos se je povečalo število turistov za 8%, število nočitev pa za 14% v primerjavi s istim časovnim obdobjem lani. Domači turistični promet je porastel po številu gostov za 5%, po nočitvah pa za 12%, medtem ko je število tujih turistov večje za 22%. Vzporedno s tem povečanjem se je povečal tudi devizni dotok za 5,6%.

Kje je treba sedaj iskati izhod iz teh ne preveč rožnatih razmer? Predvsem bo treba poskrbeti, da organizira Kmetijska zadruga Dolinka v Dovjem večjo kmetijsko proizvodnjo na lastnih površinah in v manjšem delu tudi v sodelovanju s privatnimi kmetijskimi proizvajalci. Le na ta način bo mogoče zadovoljivo urejati tržne razmere in tudi delno vsklajevati cene na tržišču. Kljub vsem geografskim in ekonomskim prilikam, ki ovirajo intenzivno kmetijsko proizvodnjo v jeseniški občini, pa je možno po mnenju kmetijskih strokovnjakov, preskrbovati potrošne centre s kmetijskimi pridelki v glavnem iz lastne domače proizvodnje.

Za perspektivno uresničitev teh trditvev bodo morali v jeseniški občini organizirati več novih kmetijskih obratov. Predvidevajo, da bi ščasoma ustanovili živinorejski obrat, na katerem bi sprva gojili približno sto glav goveje živine. Vrtinarski obrat bi imel približno 15 hektarov površine, kurja farma, katero prav tako nameravajo organizirati, pa deset tisoč nesnic. Potrebne pa iz dneva v dan bolj narekujejo tudi gradnjo mlekarne z dnevno kapaciteto sedem tisoč litrov in klavnice za predelavo mesa.

V okviru pospeševanja kmetijske proizvodnje pa bodo morali

v jeseniški občini čimprej usposobiti za proizvodnjo kmetijskih pridelkov številne zanemarjene in zapuščene površine, vsa sedanja zemljišča splošnega ljudskega premoženja pa združiti v enoten kompleks pod Vrbo, južno od Brega in zapadno od železnice. Priporočljivo bi bilo, da bi združili tudi zemljišča med železnico in cesto prvega reda.

Usposabljanje opučenih kmetijskih površin za kmetijsko proizvodnjo je brez hlevskega gnoja skoraj nemogoče. Zato strokovnjaki predvidevajo, da bi ta zemljišča zagnojevali s hlevskim gnojem, ki bi ga dobivali na živinorejskem obratu. Odvečne količine gnoja bi lahko porabila tudi vrtinaria. V zameno za gnoj bi se živinorejski obrat lahko oskrboval s streljo s teh neurejenih zemljišč. Po predvidevanjih bi v prvi fazi imeli na tem obratu 100 krav molznic, glede na družbeno ekonomski razvoj pa strokovnjaki računajo, da se lahko ta živinorejski obrat poveča še za nadaljnjih 150 glav.

Predvidena klavnica bi oskrbovala z mesom in mesnimi izdelki predvsem domače tržišče, saj bo še tako uvoz živine za zakol iz drugih krajev neizogiben. S primernimi hladilnimi napravami in predelovalnimi stroji bi lahko klavnica krila vse potrebe domačega trga. Odpadki klavnice pa bi se lahko porabili za krmo na kurji farmi.

Organizirano proizvodnjo jaje oziroma ustanovitev kokoške farne med drugimi zahteva tudi dejstvo, da ljudje v strnjem naseljih, ne bodo smeli rediti drobnice. Letna proizvodnja te farne bi znašala 1,8 milijona jajc.

Po letošnjih cenah in pogojih bi znašali stroški predvidenih

gradenj 429 milijonov dinarjev; od tega mlekarne 140 milijonov, klavnica 120 milijonov, kmetijski obrat 100 milijonov, kokoška farma 35 milijonov, vrtinarski obrat 25 milijonov ter razni ostali stroški 39 milijonov.

Gradnja proizvodnih in predelovalnih obratov v takoli med Savo, Zirovnico in glavno cesto je umestna in glede na lokacijske prilike jeseniške občine še edino možna. Stroški za posredna dela so enkratni, predvidene kapacitete obratov pa ne presegajo perspektivnih potreb potrošnih centrov.

PRVI VTISI z XI. Gorenjskega seima so ugodni

Kranj je v teh dneh, ko praznuje svoj občinski praznik in 20-letnico vstaje, na te dogodke še posebej pripravljen.

Kranj bo od 8. avgusta že enajstič prizidišče Gorenjskega sejma. Poseben značaj daje temu sejmu predvsem udeležba proizvajalcev blaga za široko potrošnjo iz vseh krajev naše države. Tudi trgovska podjetja z Gorenjske so pokazale veliko razumevanje, saj so se na poseben način vključila v organizacijo te prireditve, kar znatno pomaga pri čimboljši izvedbi maloprodajnega programa na sejmu.

Sejem široke potrošnje — to so besede, ki jih zadnje dni pogosto zasledimo v naših časopisih, in ki privabljajo obiskovalce iz vseh krajev naše ožje in širše domovine.

Obe, da se bo potrošniški sejem v Kranju predstavil obiskovalcem kot sejem izdelkov za široko potrošnjo, ki jih proizvajajo tekstilna, pohištvena, prehrabena, elektrotehnična ter ostala industrija in obrt ter da bo sejem namenjen neposredno potrošnikom, ki bodo letos lahko kupovali na njem v mnogo večjem obsegu kot doslej, so se uresničili.

Ze v prvih dneh si je razstavne prostore ogledalo veliko število ljudi. Na dan otvoritve je samo v popoldanskem času obiskalo razstavne prostore 4000 ljudi. Številni domači in tuji gostje, ki so prisostvovali otvoritvi, n si nato ogledali razstavne prostore, so posebno pohvalili lično urejene paviljone ter veliko izbiro prodajnih artiklov.

Ljudje, ki jih ne moti niti grdo vreme — saj je že takoj drugi dan sejma pričelo neusmiljeno deževati — se z velikim zanimanjem ustavljajo pri paviljoni, ogledajo, izbirajo, kupujejo... Največje zanimanje pa kažejo povsod tam, kjer nudijo raznovrstno tekstilno blago, pohištvo in električne predmete. V soboto je že v zgodnjih jutranjih urah prišlo 5 polnih avtobusov iz Ljubljane in Gorice.

Ljudje so zadovoljni s sejemskimi cenami. To velja tudi za samopostrežni prostor v dvorani razstavišča I., kjer razstavlja in prodaja 16 proizvajalcev, in sicer: »Sumi«, »Alko«, »Slovenija-vino«, »Kolinska«, »Žito«, »Emona«, »Narta«, vsi iz Ljubljane, nadalje »Oljaria«, Britof, »Zvezda«, Zagreb, »Delamaris«, Izola, »Gorenjka« — tovarna čokolade Lesce, »Fruktal«, Ajdovščina, »Frank«, Zagreb, »Milin-testenine« Maribor in »Zlatorog« Maribor. Vsi prodajni predmeti imajo 10% popust na že znižane cene.

Prijetno razpoloženje je tudi na

zabaviščnem prostoru, kjer slrbi za zabavo in ples kranjski tanz ansambel. V soboto zveče je Kranjčan in okoličane zabaval Zabavni jazz ansambel iz Ljubljane s pevskama Marjano Doržaj, Majdo Sepe in pevsem Ninom Robičem.

Nov odlok o zunanjem videzu naselij v občini Jesenice

Ze dalj časa se je v jeseniški občini čutilo pomanjkanje ustreznega odloka o urejanju zunanjega videza mesta in ostalih naselij. To še posebno velja za turistično področje občine in za same Jesenice. Predpisov, ki bi urejali ta komunalna vprašanja, sedanjí odlok o javnem redu in miru, ni vseboval. Zato je bil ljudski odbor prisiljen, da je sprejel poseben odlok s tega področja.

Namen tega odloka je, da se lahko v zakonitem postopku odloča o zunanjem videzu mesta in naselij v občini Jesenice, saj nudi prav zunanji videz naselij tujcem prvi vtis kulture prebivalcev nekakega kraja. Odlok nadalje ureja številna vprašanja, oddelek za gospodarstvo in komunalne zadeve Oblo Jesenice pa je pooblaščen, da lahko zahteva od lastnikov oziroma upravljalcev stanovanjskih zgradb in ostalih objektov čiščenja in urejevanje dvorišč ter vrtov, popraviilo in beljenje stavb ter podobno. Prav tako pa lahko pristojni občinski organ prepove sušenje perila na otmih, balkonih in ložah ob cestah, če to kvani zunanji videz kraja.

Navodilo za okrasitev naselij oziroma posameznih zgradb v večjem obsegu pa izda oddelek za gospodarstvo in komunalne zadeve.

Prvi obiskovalci letošnjega Gorenjskega sejma

MALA ANKETA — MALA ANKETA — MALA ANKETA MALA ANKETA — MALA ANKETA — MALA ANKETA — MALA ANKETA — MALA ANKETA

O dopustih

Smo v času dopustov. Vsakdo se tega veseli. Vendar pa ljudje zelo različno koristijo ta čas: nekateri si že vnaprej zagotovijo prostor neke ob morju, drugi gredo v domove svojih kolektivov, nekateri gredo k sorodnikom na deželo... Skladno s tem so tudi izdatki za dopust zelo različni: nekateri varčujejo dalj časa in obrnejo vse žepe, da vzdržijo vse stroške, nekateri pa so celo ekonomsko na boljšem; delajo honorarno, si ob tem času zagotovijo ozimnico, drva itd. Pri anketi smo hoteli zvedeti dve stvari: prvo — koliko naših ljudi koristi dopust v pravem pomenu besede (z oddihom v nečem drugem okolju) in drugo — kakšno politiko vodijo kolektivi z re-

gresi, ali s tem spodbujajo ljudi k stvarnemu dopustu, ali jim samo povečajo osebne dohodke. V nekaterih podjetjih so na primer že izplačali kar vnaprej vsem članom kolektiva določeno vsoto za dopust, ne glede na to ali ga bodo uživali ali ne, drugod dajejo regres samo svojim domovomrtd.

In kaj smo zvedeli: Občinski sindikalni svet Jesenice: Letos so ustanovili Počitniško skupnost. Ta bo skušala skrbeti zlasti za male kolektive in racionalno koristiti vse počitniške domove. Njihov največji kolektiv — Železarna, daje stalno regres za dom v Crikvenici in v Kaštel Lukšić. Posamezniki plačajo samo 300 dinarjev za dnevno oskrbo. Ker ne morejo vsi njihovi

delavci v te domove, so uvedli tudi tako imenovani »dopust po želji«. Član njihovega kolektiva, ki se vrne z računom oziroma potrdilom, iz katerega koli gostišča ali doma, dobi za določeno število dni povrnjene stroške oskrbe, ki presegajo 300 dinarjev dnevno. Tudi gradbeni podjetji Gradis in Sava sta letos poskrbeli za domove ob morju. V večini dajejo kolektivni regres za domove, se pravi samo koristnikom tamkajšnjih uslug.

Za letni oddih svojih delavcev imajo v kranjski tovarni »Sava« zelo dobro urejeno. Skoda je le, da ne gre na letovanje ob morju ali v gore, kjer ima tovarna svoje počitniške domove, še več njenih delavcev.

Kot nam je povedal predsednik sindikalne podružnice v »Savi«, letuje trenutno v počitniškem domu v Crikvenici 35 delavcev, na otoku Braču 10 in v počitniškem domu na Poldjuki 14 delavcev iz Save. Doslej je bilo v teh letoviščih že 150 delavcev iz Save, računajo pa, da se jih bo v prihodnjih izmenah zvrstilo še kakih 200.

V Savi smo se še pozanimali, kako delavcem regresirajo dopuste. Zvedeli smo, da vsak delavec, ki letuje v predsezoni v počitniškem domu v Crikvenici, na Braču, ali na Poldjuki, plača na dan 250 dinarjev, v sezoni pa 350 din. Za svoje otroke pod 10 let starosti morajo delavci plačati na letovanju polovično dnevno oskrbo, nad 10 let starosti pa celo oskrbo. Sorodniki zaposlenih v Savi, pa morajo plačati za letovanje v

predsezoni 500 dinarjev, v sezoni pa 700 dinarjev.

Tisti delavci, ki letujejo neke drugje, ne v počitniških domovih Save, morajo predložiti potrdilo o letovanju in tako dobijo 500 dinarjev regresa na dan.

Kranjsko gradb. podjetje »Projekt« ima svoj počitniški dom v Ankaranu. Trenutno letuje tu 50 njihovih delavcev. Računajo pa, da se jih bo skozi vso sezono zvrstilo okoli 400.

Dnevna oskrba v počitniškem domu »Projekta« v Ankaranu znaša 625 dinarjev in delavci plačajo od te vsote po 300 dinarjev na dan. Ostalo prispeva podjetje. Za otroke delavcev, ki letujejo v Ankaranu, je dnevna oskrba polovična.

Ostali delavci, ki letujejo kje drugje, ne dobijo od podjetja nikakršnega regresa in nosijo vse stroške za letovanje sami.

France Bevk

Ogenjček

Bilo je po peti ofenzivi. Četrta črnogorska brigada se je umikala čez Miljevino. Sovražnikovi zrakoplovi so venomer zasledovali kolono. Obstreljevali so jo, da se je morala vsak hip kriti. To je obleževalo premik.

Vrhovni štab je razglasil, da je prepovedano kuriti ognje. To je bilo razumljivo. Podnevi bi jih sovražnikom izdajal dim, a ponoči svetloba. Vendar je bilo parti-zanom zelo težko brez ognja. Bili so premirli in lačni. A kako naj bi se brez ognja ogreli in si pripravili hrano?

To še ni bilo vse. V brigadi je bilo tudi veliko bolnih za tifusom. Le z največjo težavo so se vlekli dalje. V zraku sovražnik, na zemlji pa lakota in tifus. Bolni in lačni, izmučeni in bosi — bilo je v resnici težko. A morali so biti močni in vztrajni. Velika večina borec je spoznala prepoved. Zavedala se je, da

bi si sicer le poslabšala položaj. Saj to ni moglo večno trajati. Med njimi pa so bili tudi taki, ki niso mogli vzdržati. Na skrivaj so zakurili ogenjčke in si kuhali večerjo.

Tito je vedel, da je borec hudo. Toda prepovedi ni mogel preklicati. Sovražnik je na vsak korak spremljal brigado, da bi jo uničil. A vedel je tudi, da se ta ali oni borec bržkone ne bo pokoril ukazu.

Zato je neko noč vstal in obšel taborišče. Našel je partizana, ki je pravkar zanetil kupček dračja in vejevja. Iz klepečev dima so se že porajali svetli plamenčki in sipali medlo svetlobo.

Tito se je ustavil pred njim. »Ali veš,« ga je mirno vprašal, »da ne smeš kuriti ognja?«

»Vem,« je odgovoril borec, ki ni dvignil pogleda. »A kuril bom, da pride sam tovariš Tito. Tito je za trenutek pomolčal.

»In — če je ta že tu?« je nato vprašal. Tedaj je partizan odrgal oči od ognja, pred katerim je čepel. Pogled se mu je uprl v vrhovne-

Užaljeni velikan

Ko so v naših krajih živeli velikani, se je eden izmed njih sprijateljil z nekim kmetom. Varoval je kmetovo živino, ko se je pasla na planini, in pazil, da se ni

Uganke

Da, škarjice ima, pa misliš, da suknjice striži zna? Črne smo jih iz potoka dobili, a rdeči so se iz lonca kadili.

(rak)

V gozdovih dom je bil njegov, fašist pred njim je trepetal. Boril se je za vsako vas, slavil ga bo še pozni čr.

(uzurpator)

Lučke v travici prižgane dvignejo se nad poljane. Kadar jih v rokó vlovíš — prstkov si ne osmодиš.

(kretnost)

Obesili so jo na drog, vriskaje sije nactrog. Najljubša nam je v domovini — z rdečo zvezdo na sredini.

(vsepris)

ga komandanta. Planil je na no-ge, poteptal ogenj in obstal v pozoru. Tito ni rekel nobene. Odzdravil je in šel dalje.

preveč približala nevarnim čerem in prepadam. Zato pa je bila kmetova živina najlepša daleč naokrog in krave so mu dajale mleka, da ni vedel kam z njim. Po paši je prihajal velikan k planjaricam pogledat, koliko so namolze. Pogledal je v vsako kanglo in iz vsake posrkal nekoliko mleka. To je jezilo planjarice, še bolj pa kmeta. »Zagodel mu jo bom, da bo pomnila,« je nekega večera dejal kmet in prišil vsaki kangli močnega žganja.

Velikan je prišel, srkal iz kangel in šele pri zadnji spoznal, kakšno mu je kmet zagodel. Namrtil je obrvi in jezno vzdihnil: »Mleko je mati, žganje pa norec sveta! Kmet, ne ti in ne tvoj stan me ne bosta nikoli več videla!« In res ga ni nihče več videl.

Koroška narodna

Sredstva proti muham

Najuspešnejše sredstvo proti muham je prašek DDT. Z njim naprašimo stene, strop, pod in pohištvo. Šele naslednji dan vso opremo obrisemo, muhe pa pobrišemo in zažgemo, ker so nekatere samo omamljene. Namesto prašu vzamemo lahko tudi emulzijo in jo z razpršilecem razpršimo po prostoru. Jasno pa, da so uspešna sredstva tudi razni muholovci, ki se jih naše gospodinjice največ poslužujejo.

Kurir Roman in njegova sreča

Nekega deževnega dne sem prosila očeta, naj mi pove še enkrat zgodbo o kurirju Romanu. Bil je pri volji in mi jo je povedal.

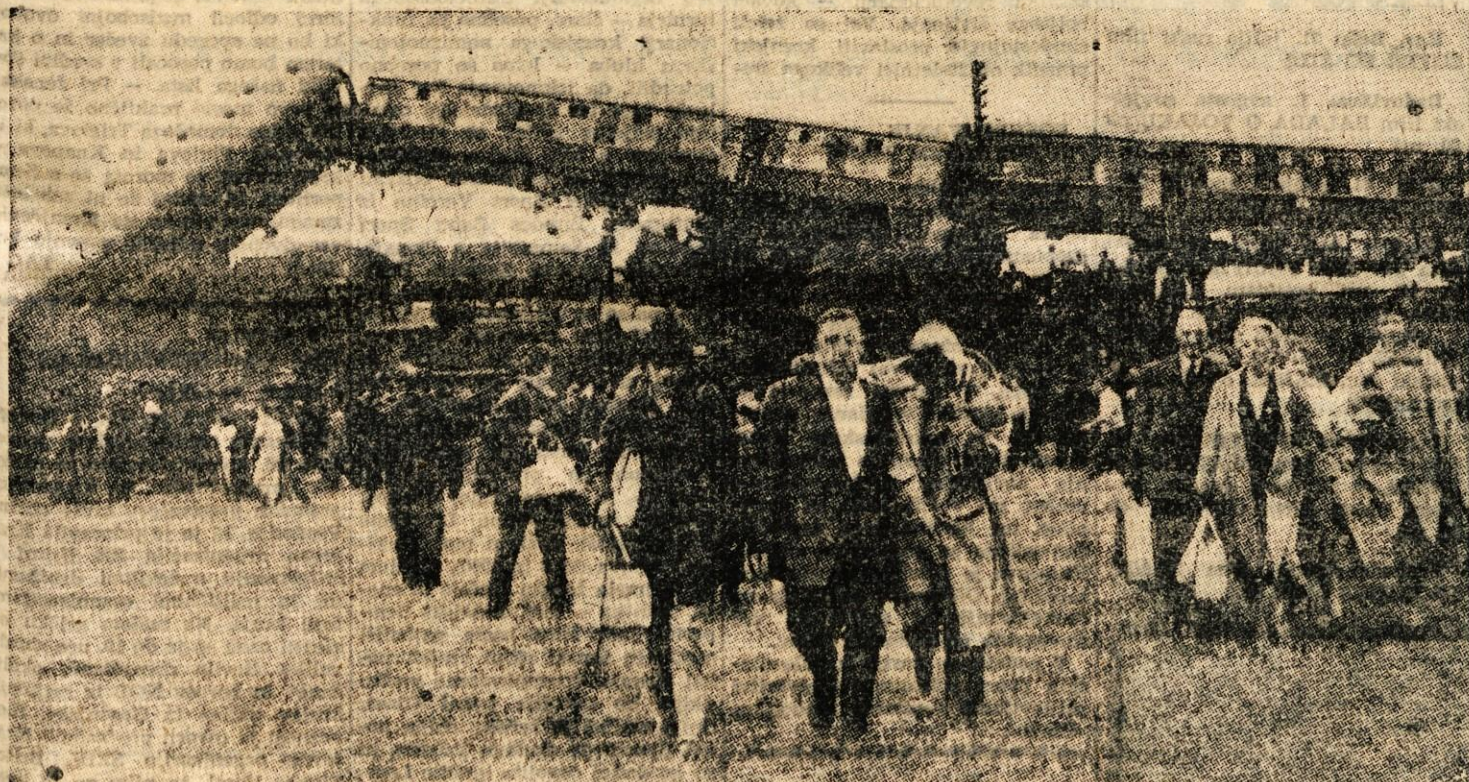
»Spominim se jo, kot bi se zgodila včeraj,« je zavzeto pričel. »Nemci so pripravljali zasodo poleg sedanjega Lesnoindustrijskega obrata na Rečici. Nekega februarskega večera leta 1943 je prišel kurir Roman po pošto, da bi jo odnesel svojim tovarišem. Skrival se je po grapeh, kljub temu pa so ga Nemci opazili. Nenadoma so se začeli streljati. Kurir Roman je bil hudo ranjen v roko. Skril se je v grm, tako da ga Nemci niso našli. Odšli so dalje

in ga iskali. Ko je spoznal, da v bližini ni sovražnika, se je zalekel k mojim sosedom. Tam so ga obvezali. Počakal je nekaj ur, da je bilo zasode konec.

Sredi noči so ga sosedomi odpeljali k Sv. Katarini. Tam ga je čakal zdravnik. Se teže pa so ga pričakovali tovariši, ker so vedeli, kaj jim mora prinesiti. Res, prinesel jim je zelo važna sporočila. Zdravnik mu je obvezal rano, nato so ga odpeljali v bolnišnico. — Mnogo je bilo takih dogodkov in še več hujših.

Tako je oče končal zgodbo.

Marija Pintar

Železniška nesreča, ki se je pripetila pred kratkim v mestecu Weeton blizu Bleekpoola v Angliji, je sprožila živahne komentarje v angleškem tisku. Razen smrtnih žrtev in velikega števila poškodovanih je nesreča prinesla veliko očitkov na račun angleške železnice. — Brzovlak, ki je peljal potnike v znana letovišča na zahodni angleške obali, se je zalezel v tovorni vlak. Prva dva vagona sta odletela v zrak, kakor da sta iz lepence. Posebna komisija angleških železnic, ki raziskuje nesrečo, je ugotovila, da je nesrečo zakrivila nepazljivost železničarjev

DOKUMENTI DOKUMENTI DOKUMENTI

AUSCHWITZ 44

Dnevnik taboriščnega zdravnika

Ta geto so leta 1939/40 ustanovili Nemci. Njegovi stanovalci so delali v oboroževalni industriji in so zaradi nezadostne prehrane in zaradi hudih epidemij umirali v množicah. Jeseni leta 1944 je ostalo pri življenju še 70.000 ljudi.

Zdaj se je tudi za te približal konec. Vsak dan ob Judovski rampi ustavita dva tovorna vlaka, nabito polna ljudi, ki jih spode iz vagonov, takoj selektirajo tako, da krene 95 % teh nesrečnežev na levo, torej v smrt in le 5 % na desno — v življenje.

Pri enem teh transportov odkrije dr. Mengele grabca, starega kakih 60 let, zraven njega pa visoko rastlega mladeniča — toda šepavega. Oče in sin ...

Za dr. Mengeleja prav šolski primer degeneracije židovske rase. Brž napiše nekaj na listek in pošlje oba človeka v esesovcem, ki ima Mengelejev listek, v krematorij I.

Bliža se poldne, ko me pokličejo k vratom, kjer stojita oče in sin v spremstvu esesovca.

Preberem listek dr. Mengeleja, ki je namenjen meni: »Obdukcijška dvorana — krematorij I. Vodeči zdravnik naj preišče oba človeka. Očetu in sinu je treba vzeti vse potrebne mere. Izvidi o preiskavi z natančnimi podatki, posebno pa z vzroki najdenih pomanjkljivosti je treba natančno spisati.

Drug listek je namenjen Oberscharführerju Mussfeldu. Kaj pomeni, mi ni treba ugibati! Oče in sin sta zaradi stradanja v getu Lodža popolnoma izčrpana. Trepetaje me pogledujeta. Rečem jima nekaj tolažilnih besed, stopam pred njima prek sončnega dvorišča in ju odvedem v sečirno dvorano. Na vso srečo trenutno ni na mizi nobenega trupla.

Ne preiskujem ju v mračnem sečirnem prostoru, temveč v svoji prijazni, svetli delovni sobi.

Oče mi pripoveduje, da je bil upoštevan grošist v manufakturi v Lodžu in da se je dostikrat peljal na Dunaj, da bi tam konzultiral razne ortopede zaradi sina. Najprej temeljito preiščem očeta. Ukrivljenje hrbtnice je nastalo zaradi rahitisa. Kljub najbolj natančni preiskavi ne morem najti nobenih drugih bolezenskih simptomov.

Stari mož se mi tako smili, da se mu zlažem in rečem, da ga bodo od tu skoro gotovo spravili v delovno taborišče.

Tudi s sinom se pred preiskavo nekoliko porazgovorim. Popolnoma je strit in mi s trepetajočim glasom pripoveduje o strahotnih doživljajih v štirih letih in pol, odkar je živel v getu. Kot 10-letni deček je prišel v tako rekoč hermetično zaprti geto. — Njegova mehkočutna nežna mati je zapadla v melanholijo. Cele tedne je komaj kaj jedla, samo da bi ostalo več za moža in otroka. Ta izrazito judovska žena in mati je umrla že prvo leto bivanja v getu.

Zdaj sta oče in sin prispela v krematorij I taborišča Auschwitz. In jaz, židovski zdravnik, ju moram natanko preiskati, preden gresta v smrt. In kasneje ju bom moral še secirati!

Ob misli na to, da sem izročen na milost in nemilost, bi skoro zblaznel. Čigava volja je, da se je nad naš narod zgrnila taka neskončna veriga grobot in trpljenja? Zberem vso svojo energijo in preiščem mladeniča. Kopitasta noga je po nekaj izredno večjih operacijah povsem gibljiva, tako da more pacient normalno hoditi, seveda le s pomočjo bandaž in ortopedičnih čevljev. Sicer pri fantu ne najdem nobenih znakov kakega obolenja.

Svoja pacienta vprašam, če bi kaj jedla. Povesta mi, da sta zelo lačna. Prineso jima golaž z makaroni, kar sta pospravila z velikim tekom. Njuna zadnja večerja ... Čez pol ure ju odpelje Oberscharführer Mussfeld v krematorij. Tam se morata sleči in nato slišim strele. Oberscharführer Mussfeld je izpolnil povelje »zdravnika« dr. Mengeleja.

DOKUMENTI DOKUMENTI DOKUMENTI

Hans Werner Richter

I.

Guehler je pod noč stal in gledal prek jezera. Na drugi strani jezera so se prižigale in znova ugasile luči. Iz vinograde, na koncu oddaljenega polja, je prihajal vonj jeseni. Guehler je smel čelado, ki ga je težila, in prestavil jermenček. Na cesti, za njim, je prišla trobenta. Njeni zvoki so bili razvlečeni in jokavi, potem pa so se porazgubili. Guehler je dvignil glavo. Pozorno je zrl na drugo stran, proti nizkim sotorom, ki so stali razkropljeni po polju.

Nekdo je prišel mimo njega in zaklical: »Preplaht!« Tudi onstran, na drugi strani jezera, je zatrobila trobenta. Zvok je visok in rezek priplaval prek jezera in zamlj. Zatem so se ponovili jokavi zvoki drve trobente.

»Preplaht,« je pomislil Guehler, »še spet lažen dreplah.«

Zrl je na drugo stran proti sotorom. Zvoke trobente je bilo slišati že z vseh koncev jezera.

»Guehler, Guehler!« je zaslišal klic iz sotora. Nekdo je naglo stopil k njemu.

»Kaj je, Bejerke?« je vprašal.

»Mar ne slišiš, hudič je spet zganja svoje.«

»Kdo zganja?«

»Hudič!« je vzdihnil Bejerke in stekel nazaj v mrak. Guehler je stopil proti sotorom.

»Vselej, enako,« je pomislil, »kdo bi se zaradi tega vznemirjal.«

V mraku je zagledal senco. Menaška je udarjala ob plinsko masko.

»Kaj je?« je dejal.

»Italijani,« je odvrnil neki glas iz teme.

Prišel je teči. Snel je čelado in se opotekel prek polja.

»Italijani,« je pomislil. »Italijani. To je vendar nemogoče.«

Tekel je vedno hitreje. Pred njim se je pojavilo nekaj luči. Po tleh so blodile luči žepnih svetilk. Sredi svetlobnih stožcev je bilo slišati glasove.

»Kje je šotorski klin?« je dejal nekdo, »prekletu, kje je šotorski klin?«

»Pusti to plinsko masko, to je moja plinska maska.«

»Človek, postavi to strojno stran, ti pravim; postavi to strojno stran!«

Stekel je proti avtomobilu, ki je stal pod drevosom. Za avtomobilom se je nekaj premikalo.

»Konz, si ti?«

»Da, prav da si tukaj.«

»Kaj se je spet pripetilo?«

»Italijani so kapitulirali. Nocoj so pokvarili naše kuhinjsko vozilo. Pravijo, da je vojna končana.«

»Kaj,« je dejal Guehler, »Italijani so končali?«

To pomeni, da bomo tudi mi nehali.«

»Ne verjamem,« je dejal Konz.

Porinil je strojno stran na avtomobil.

»Torej, popravi!« je dejal.

»Tako, lepa stvar,« je dejal Guehler in pomislil: »Mir, Miru vzklikajo, kapitulirali so. Končano je, ljubi bog, končano je.«

»Pohtil, čas je!« je dejal Konz.

Guehler je položil svojo puško na avtomobil in vrzel za njo še čelado. Konz je vzdihnil:

»Je vse zgoraj?«

»Da,« se je zaslišal neki glas iz teme.

»Imate moje stvari?« je dejal Guehler.

»Da, vse je na avtomobilu.«

»Pa strojno?«

»Spredaj, levo v kotu. Vse je v redu,« je dejal Konz.

Prišli so še ostali ter poskakali drug za drugim v avtomobil. Vsi so kosmato preklinjali. Motor je zabropel in pričel enakomerno brneti. Sedeli so stisnjeni drug ob drugem in se poskušali čim udobneje nameseliti.

»Priprni mi plinsko masko, Holzgrebe!«

»Utihi ž s to tvojo plinsko masko; čemu ti bo zdaj maska?«

»Zapri gobec!« je dejal Holzgrebe.

Avtomobil se je premaknil in zatem obstal. Preko polja je prišel Hahmann.

»Vsi dol, porivajte!«

Poskakali so z avtomobila in pričeli porivati kolesa.

»Kakšno osrane je ta vozač,« je dejal Konz.

Avtomobil je počasi vozil preko polja. Guehler je bil s hrbtom naslonjen na voznikovo kabino. Premišljeval je:

»Končano je. Zdaj ne bodo mogli več vzdržati.«

Na cesti so stali avtomobili, drug za drugim v vrsti. Njihovi motorji so bili obrnjeni proti jugu.

»Vidiš lesene križe?« je dejal Bejerke.

Guehler se je obrnil.

»Kje?« je vprašal.

»Tam, na tovrnjaku.«

Na tovrnjaku so bili razloženi leseni križi. Sami so jih morali lesati več tednov.

»Staremu ne bodo napravili veselja,« je dejal Guehler.

Zrl je proti križem, ki so se s svojo temno barvo razločno odražali med drevjem.

Bejerke se je zazrl v Guehlerjev obraz in se nasmešnil.

»Mar jih bomo tudi mi potrebovali?« je dejal.

»Premalo jih je. Dvajset jih ne bo zadostovalo.«

Stala sta na avtomobilu in zrla v noč.

»Tudi brez tega bo kmalu vse končano,« je dejal Guehler.

Malce ga je zeblo. Pot z njegovega čela se je počasi sušil. Avtomobil je peljal mimo lesenim križem. Za trenutek se mu je zdelo, da se premikajo

in grozeče bližajo. Toda zatem so izginili za njim v temi.

»Ste slišali, ostro nabijte puške in zakočite!« je dejal Konz.

Guehler je vzel strojno in jo postavil predse na kabino.

»Končno ste prispeli,« je vzdihnil nekdo, ki je stal na cesti.

Noben ni odgovoril. Avtomobil je zapeljal na prazen prostor, ki je zija med sicer tesno strnjeno kolono. Repotanje in zvenketanje je polagoma zamrlo. Nad kolono je vladala tišina. Bejerke je šepnil:

»Čisto spredaj smo.«

»Da,« je dejal Guehler, »tretji avtomobil.«

Zatem sta znova umolknila. Avtomobil se je premaknil. Skozi noč je bilo slišati uspravajoče brnenje motorjev. Vedno močnejši nočni veter je prinašal z vrlov vonj zorečega vina. Vozili so vso noč. Zaspani in zaviti v odeje so sedeli po klopih. Zdanilo se je, s polj so se vzdigovali lahni megleni oblaki. Peljali so se skozi neko mesto. Na cesti so stali raztrgani otroci in kličali:

»Tedesco caputi! Tedesco caputi!«

»Kaj pravijo?« je šepnil Bejerke.

»Da smo na koncu, caputi, razumeš,« je dejal Guehler.

»Kdo je na koncu?«

»Mi, ali pa oni zgoraj, kakor pač vzameš.«

»Nemnost,« je dejal Bejerke, »kmalu bomo uredili to zadevo z Lahi.«

»Upajmo, da je ne bodo oni z nami,« je dejal Guehler. Pripeljali so do neke vzpetine za mestom.

Cesta se je vzpenjala v vijugastih ovinkih. Avtomobili so se drug za drugim vzpenjali na hrib. Vozili so skozi gozd, ki je pokrival vzpetino, zatem pa poleg nekaj hiš. Pred nekimi ovinkom se je kolona nenadoma ustavila. Avtomobili so se napečeli drug za drugim. Vozniki so preklinjali.

»Kaj je tam spredaj?« je vzdihnil nekdo in odprl vrata avtomobila.

»Zastoj, najbrž zatrpana cesta,« je dejal Guehler.

Z večrašnjega odkritja spomenika revolucije v Kranju